

16

Nove reproduktivne tehnologije

Po-ev{i od in vitro oplodnje i polne preselekcije pa sve do presa|ivanja ploda, nau-nici i fizi-ari su dosta radili na usavr{avanju novih tehnologija, koje mogu drasti-no da promene odnos `ena prema ra|anju. Ove tehnologije postavljaju niz pitanja nama koji pi{emo i radimo na ovoj knjizi. Znamo da su izvesne tehnologije pomogle ili mogu da pomognu `enama koje o-ajni-ki `ele biolo{ku decu, a ina-e ne postoji ni jedan drugi na-in da ih imaju. Mi `elimo da podr`imo pravo `ena da imaju decu na na-in koji im najvi{e odgovara. Izvesne tehnologije su pomogle roditeljima da izbegnu preno{enje naslednih bolesti na svoju decu.

Ipak, primorane smo da se bavimo i drugom stranom ovog problema. Naime, sve tehnologije su na odre|en na-in nasilne i podrazumevaju medicinsku manipulacije `enskim telima. Najve}i deo novca se danas u svetu ula`e uglavnom u razvoj ovih tehnologija umesto u preventivne mere i osnovnu zdravstvenu za{titu za `ene.

Tako|e se moramo kriti-ki osvrnuti na odnos dru{tva prema `enama koje nisu u stanju da imaju decu. Name}e nam se

ose}anje da smo nepodesne i ne`enstvene ukoliko ne mo`emo da ostanemo u drugom stanju. Majka deteta koje je prvo za-eto u epruveti izra`ava krivicu koju je zbog toga ose}ala:

“Ja nisam normalna `ena, rekla sam svome mu`u, ne}u te okrivljavati ukoliko bude{ `eleo da iza|e{ sa nekom drugom `enom”... To nije njegova krivica. On mo`e da ima sa drugom `enom koliko god ho}e dece. Pa i -itav fudbalski tim ako `eli....

Neostvarena `elja za detetom mo`e da bude itekako bolno iskustvo za `enu. Ali dru{tvo zna da nam ote`a stvari jo{ vi{e. Veoma dobro nam je poznat pogrdan naziv jalova `ena kojim se u narodnom `argonu nazivaju `ene koje ne mogu da za-nu. Dovedeni ste u situaciju da se ose}ate odgovornom, tako da je to jedan od razloga zbog -ega su mnoge `ene spremne da se podvrgnu raznim bolnim i dugotrajnim testovima i medicinskim tretmanima, a sve u cilju da jednoga dana zatrudne i podare “svome -oveku” dete. Pri tom smo stalno bombardovane brojnim pitanjima i savetima na{i prijatelja, ro|aka i lekara, koji nam mogu predlo`iti hirur{ke intervencije, ili lekove, ili neke druge mu-ne i opasne procedure. Partner je u prilici da saose}a sa nama kada je prisiljen da ejakulira po naredbi da bi seme bilo pregledano, a spermatozoidi izbrojani.

Mnogo lak{e bi nam bilo kada bi bio manji pritisak na{e okoline na planiranje porodice i dece, ili ako ve} ne mo`emo da imamo decu, da svu tu ljubav prema deci poklonimo deci svojih prijatelja, ro|aka ili kom{ija, da usvojimo dete koje nema roditelje i da ga odnegujemo kao svoje, ulep{avaju}i pri tom i na{i njegov `ivot. Ljubav koju nosimo mo`e itekako ulep{ati i obogatiti ne-iji `ivot.

Reproduktivne tehnologije moraju biti vrednovane u kontekstu socijalnih, politi-kih i ekonomskih okvira u kojima se izvode i primenjuju.

U ovom poglavlju }emo poku{ati da informi{emo `ene uzimaju}i u obzir svrhu i korist ovih tehnologija, ali u isto vreme izra`avaju}i ozbiljne sumnje koje imamo.

dobrovoljno oplodnja

Ovo je najlakša i najviše korištena reproduktivna tehnologija danas u svetu. Ne zahteva profesionalnu pomoć, može se vrlo lako obaviti u kući.

Da biste sami mogli obaviti dobrovoljno oplodnja, ne smete imati nikakvih problema sa plodnošću i vašim menstrualnim ciklusima moraju biti redovni. Vodite zabeleške o svojoj bazalnoj temperaturi i viskoznosti sluzi nekoliko meseci, tako da biste sa sigurnošću utvrdili kada su vam plodni dani. Morate takođe pronaći plodnog muškarca koji je voljan da vam daruje svoju spermiju. Možete sve to sami uraditi, ili ukoliko vam ostanu nepoznati preko prijatelja. Kada znate, na osnovu prethodnih ciklusa, koji su vam plodni dani, davalac sperme treba da masturbira u istu (preporučuje se zagrejanu, a zatim ohlađenu) posudu. U vremenu od jednog meseca posle ejakulacije, usisajte seme u špric za injekcije (neke žene koriste u tu svrhu kapaljku za oči), ne možete unesite špric u vaginu dok vam se ispruženi na ležanju sa strane njicom na jastuku i ispraznite špric u vaginu tako da smestite seme što bliže grlištu materice. Zatim nastavite i dalje da ležite udobno desetak minuta, kako bi što manje sperme iscurilo.

Preporučuje se da ponovite ovaj postupak sa dve do tri uzorkom sperme za dva ili tri dana, za vreme ovulacije i posle. Većina žena zatrudni nakon što su pokušale dobrovoljnu inseminaciju za vreme od tri do pet ciklusa. Ukoliko vam ne zatrudnite nakon pet ili šest meseci, možete hteti da proverite u bolnici svoju plodnost i plodnost donatora sperme.

Ovaj način oplodnja poznat je i kao veštačko oplodnja od strane donatora sperme. Danas se u svetu jako veliki broj dece zahteva putem dobrovoljnog oplodnja kada postoji rizik od prenošenja naslednih bolesti, ili kod žena kojima su muševine neplodni, ili žena koje su same ili žive u lezbejskim zajednicama.

Nekim bračnim parovima se povremeno savetuje da koriste muševine spermiju za dobrovoljno oplodnja. Preporučava se naročito kada postoje psihološke ili strukturalne

prepreke za seksualni odnos. Osim toga, ako je muševljeva sperma fiziološki ispravna, ali je ima nedovoljno, savetuje mu se da odvoji nekoliko prvih kapi sperme od ejakulata. Ovaj deo sperme sadrži najviše aktivnih spermatozoida i najkorisniji je za dobrovoljnu inseminaciju.

Uzajamna anonimnost između vas i donatora sperme može biti veoma važna i preduprediti zakonske i emocionalne posledice. Bilo je slučajeva da donator sperme promeni svoja osećanja i poželji da svome biološkom detetu da svoje prezime ili da ga posejude. Samohrane majke i lezbejke se moraju naročito oprezovati od ovakvog načina zlostavljanja. U nekim slučajevima sam donator sperme može biti ugrožen kada sud kasnije utvrdi njegovu obavezu o izdržavanju deteta.

S druge strane postoje i argumenti protiv anonimnosti tzv. roditelja. Kao što i usvojeno dete zna da uložiti ogromne napore samo da bi pronašlo svoje biološke roditelje, deca koja su zaeta putem veštačkog oplodjenja mogu isto tako biti uznemirena, nesigurna i očajna ukoliko ne mogu da otkriju ko su njihovi biološki roditelji. Takođe se vremenom mogu pojaviti određeni zdravstveni problemi kod deteta, što zahteva uvid u istoriju bolesti biološkog oca.

Neke udete žene koje su zaete putem dobrovoljnog oplodjenja su izjavile da su se osetile kao da su uinile preljubu. Rimokatolici i ortodoksni Jevreji smatraju dobrovoljno oplodjenje za preljubu. Partner može kasnije da se predomisli i da odustane od vaspitavanja i podizanja deteta, zato što dete nije njegovo. Ukoliko vam je stalo do toga da vaše dete nasledi porodične gene vaših predaka, onda dobrovoljno oplodjenje nije za vas. Dobro razmislite šta ćete reći bliskim prijateljima i porodici, a najvažnije je šta ćete reći svome detetu. Iznosimo reči jedne majke koja je rodila dete dobrovoljnim oplodjenjem:

Naša ćerka je stvarno nešto neverovatno – neverovatne energije, veoma uporna i po spoljašnjem izgledu se razlikuje od nas. Stalno je podsećam da je njen otac stranac.

surogat majka

Surogat majka u svetu je danas veoma kontroverzna pojava. Pošto se najviše praktikuje u SAD, žena, tzv. surogat, ugovara sa muškarcem da bude oplodjena njegovom spermom, da nosi njegovo dete koje će mu dati pošto ga rodi. U najvećem broju slučajeva muškarac je oženjen i njegova žena usvaja bebu. Surogatstvo nalazi svoju primenu kod nekih heteroseksualnih parova u kojima žena ne može da zatrudni niti da iznese trudnoću do kraja, dok njen partner stvara normalnu količinu aktivne sperme.

Naime, ovo rešenje je izazvalo dosta negodovanja zbog toga što se mnoge žene stavljaju pred iskušenje da 'iznajme' svoje telo na određeno vreme kako bi došle do novca. Da li se zaista možemo dogovoriti da ćemo se odreći deteta pre nego što zatrudnimo i da li smo potpuno sigurne da ćemo ga predati drugome pošto ga rodimo. Bilo je dosta slučajeva u kojima su surogat majke promenile svoju odluku i odlučile da zadrže dete.

polna preselekcija

Neki parovi pol deteta nastoje da izaberu iz medicinskih razloga, zbog određenih naslednih bolesti kao što je hemofilija, ili određena vrsta mišićne distrofije, za koje postoji veća verovatnoća da će je naslediti dečaci nego devojčice. Međutim, neki ljudi pristaju na dete samo ako su sigurni da će biti određenog pola, u najvećem broju slučajeva muškog pola.

Da bismo neke stvari razjasnile i tako odagnale svaku sumnju moramo znati da pol deteta određuje otac. Sve naše ćelije sadrže 46 hromozoma, koji se pojavljuju u paru od dvadesettri hromozoma. Po jedan hromozom iz svakog para dobijamo od majke, a drugi od oca. Samo jedan par hromozoma određuje pol deteta. To su polni hromozomi, zvani X i Y. Žena ima po dva X hromozoma; muškarac ima jedan X i jedan Y hromozom. Zrela jajačica i spermatozoidi sadrže samo po jedan hromozom od svakog para i zbog toga samo jedan polni hromozom. Pošto žena ima samo X hromo-

zome, sva njena jaja{ca sadr`e samo X. Po{to mu{karac ima XY, oko pola njegovih spermatozoidnih }elija sadr`i X hromozome, a ostala polovina Y. Ukoliko jedno jaja{ce (koje je uvek X) biva oplo|eno sa spermom koje sadr`i X, dete }e biti `enskog pola (XX); ukoliko biva oplo|eno sa spermom koja sadr`i jedan Y, dete }e biti mu{kog pola (XY).

Metodi izbora pola, nastoje da favorizuju X ili Y spermu, ali nijedan nije pouzdan. Oni se zasnivaju na opa`anju da se Y sperma br`e kre}e i da se lak{e o{te}uje u kiseloj sredini vagine od X sperme, dok se s druge strane pokazalo da X sperma `ivi du`e i osetljivija je na baznu sredinu grli}a materice i jajovoda.

Tehnika koja se ovde preporu-uje zasniva se upravo na razlici u osetljivosti X i Y sperme na kiselu i baznu sredinu. Ukoliko `elite devoj-icu, pre odnosa koristite blago kiseli tu{, dve ka{ike belog sir}eta u `etvrtini litre mlake vode i dopustite plitku penetraciju penisa tako da sperma mo`e du`e vremena provesti u kiseloj sredini vagine, budite u polo`aju sa partnerom licem u lice i izbegavajte orgazam, koji pove}ava baznu reakciju u va{oj vagini. Ukoliko pak `elite de-aka, koristite alkalni tu{, dve ka{ike sode bikarbone u prahu u `etvrt litre vode i promenite ostale uslove. Nijedan od ovih metoda vam ne garantuje uspeh, ali uve}ava {anse.

zaklju-ak

Sem ve{ta-ke oplodnje ne bismo preporu-ile nijednu od navedenih metoda, pod pretpostavkom da ste potpuno svesne svih te{ko}a, telesnih, emocionalnih i nov-anih. Iako iz sopstvenog iskustva znamo koliko jaku `elju za detetom mnoge `ene ose}aju, primena ovih tehnika obuhvata toliko mnogo dru{tvene i medicinske manipulacije sa `enama, da su rizik i cena isuvi{e visoki. Ne}emo biti manje vredne zato {to ne pristajemo da se podvrgavamo komplikovanim, skupim i eksperimentalnim procedurama o `ijim rizicima sa sigurno{}u ne}emo biti upoznate jo{ dugo vremena. U Jugoslaviji se od ovih reproduktivnih tehnika koristi samo dobrovoljno oplo|enje.